SUOMEN KIRJASTOSEURA
FINLANDS BIBLIOTEKSFÖRENING
FINNISH LIBRARY ASSOCIATION

Suomen kirjastoseura ry
Runeberginkatu 15 A 6
00100 Helsinki
puh. 044-522 2941
info@fla.fi

17.10.2016

EDUSKUNNAN VALTIOVARAINVALIOKUNNAN SIVISTYS- JA TIEDEJAOSTOLLE

ASIA: HE 134/2016 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2017, luku 29.80

Suomen kirjastoseura ry kiittää mahdollisuudesta tulla kuulluksi asiasta. Suomen kirjastoseura ry on kansalaisjärjestö, joka tekee työtä Suomen yleisten kirjastojen toimintaedellytysten parantamiseksi.

Kirjastojen määrärahat valtion talousarvioesityksessä suhteessa uudistuvaan kirjastolakiin

Talousarvioesityksessä todetaan (s. 332), että kuntien yleisten kirjastojen lähtökohtana on kirjastopalvelujen takaaminen ja vahvistaminen kaikille asuinpaikasta, kielestä ja taloudellisesta asemasta riippumatta. Kunnille myönnettävän valtionrahoituksen keskeisenä tavoitteena on varmistaa väestön tasavertainen tiedon ja kulttuurin saatavuus.

Hallituksen esitysluonnos uudeksi kirjastolaiksi on ollut äskettäin lausuntokierroksella ja lain on tarkoitus astua voimaan tammikuussa 2017. Tässä lausunnossa tarkastelemme kirjastojen määrärahoja suhteessa uudistuvaan kirjastolakiin.

05. Näkövammaisten kirjaston toimintamenot

Näkövammaisten kirjasto Celialle esitetään määrärahaa 4 937 000 euroa. Vuoteen 2016 verrattuna Celian määrärahoista leikataan 0,5 miljoonaa euroa.

Viime vuosina Celia on voimakkaasti kehittänyt yhteistyötä yleisten kirjastojen kanssa. Tavoite on, että näkövammaiset ja laaja joukko muita lukemisesteisiä käyttäjäryhmiä, kuten asiakkaat, joilla on luki- ja oppimisvaikeuksia, voivat saada Celian tuottamat saavutettavat äänikirjat käyttöön omassa lähikirjastossaan.

Uudistuvaan kirjastolakiin on osittain kirjattu tämä yhteistyö. Kirjastolain luonnoksessa kunnat on velvoitettu aikaisempaa lakia tiukemmin palvelemaan myös erityisryhmiä. Lakiesityksen 7 § 1 momentin mukaan yleisen kirjaston tulisi olla kaikkien käytettävissä ja saavutettavissa. Esityksen perustelutekstissä todetaan, että ”-- yleisen kirjaston palveluiden järjestämisessä ja käyttöön tarjottavissa aineistoissa olisi otettu huomioon tasa-arvon vahvistaminen ja erityisryhmien, erityisesti lukemisesteisten, tarpeet”.

Kirjastoyhteistyön myötä Celian palveluiden piiriin on tullut uusia asiakkaita, äänikirjojen verkkokäyttö ja toiminnan yhteiskunnallinen vaikuttavuus ovat kasvaneet. Celia palvelee tällä hetkellä paitsi loppuasiakkaita myös kirjastoja. Celiaan kohdistuvien leikkausten valossa Celian ja kirjastojen yhteistyön vahvistaminen sekä uudistuvan kirjastolain vaateiden toteuttaminen ovat vaarassa jäädä toteutumatta.

30. Valtionavustukset yleisten kirjastojen toimintaan (kiinteä määräraha)

Momentille esitetään 3 700 000 euroa. Leikkausta edelliseen vuoteen on 200 000 €. Vuodesta 2015 valtionavustukset yleisille kirjastoille ovat laskeneet miljoona euroa.

Tästä määrärahasta opetus- ja kulttuuriministeriö avustaa maakuntakirjastoja ja keskuskirjastoa (Helsinki) 2 580 000 eurolla kirjastoasetuksen mukaisissa tehtävissä, jotka hyödyttävät kaikkia yleisiä kirjastoja. Päätös maakuntakirjastojen määrän vähentämisestä on tehty aikaisemmalla hallituskaudella. Maakuntakirjastoja on Suomessa tällä hetkellä 18, tulevasta lukumäärästä ei ole vielä tietoa.

Esitysluonnos uudeksi kirjastolaiksi sisältää ehdotuksen nykyisen yleisten kirjastojen keskuskirjaston tehtävien uudistamisesta. Lakiesityksessä mainitaan uutena koko maan kattavana kehittämisen ja koordinoinnin verkkona kehittämiskirjasto, joka korvaisi nykyisen maakuntakirjaston. Lakiesityksen mukaan kehittämiskirjastotoiminnalla tuettaisiin yleisten kirjastojen palvelujen tasapuolista saatavuutta. Maakuntakirjastojen määrän vähenemisen myötä lakiesityksessä mainittujen kehittämiskirjastojen alueellinen toimintakenttä laajenee.

Vuoden 2016 talousarviossa maakuntakirjastotoiminnan määrärahaan tehtiin 15,5 prosentin vähennys. Jo tehtyjen ja nyt suunniteltujen säästöjen vuoksi valtionrahoitus valtakunnallisen keskuskirjaston ja kehittämiskirjastojen tehtäviin laskee. Tässä rahoitustilanteessa kirjastolakiluonnokseen kirjattujen tehtävien toteuttaminen on vaikeaa.

Uusi kirjastolaki sisältää digitaaliset aineistot

Kirjastolain esitysluonnoksessa esitetään lisättäväksi pykälä yleisten kirjastojen tehtävistä (6 §). Tehtäväpykälän perusteluissa todetaan, että kirjastojen ”-- aineistoihin, tietoon ja kulttuurisisältöihin pääsy tapahtuisi fyysisesti ja sähköisesti”. Lisäksi ”jokaisella yleisellä kirjastolla tulisi olla kokoelma, joka käsittäisi sekä kirjaston hankkimat ja käyttöön asettamat fyysiset aineistot, että sähköisten aineistojen käyttöoikeudet.”

E-aineistojen saatavuuden osalta kuntien väliset erot ovat tällä hetkellä isoja. Osassa kuntia e-aineistoja – kirjoja, lehtiä jne. – ei ole tarjolla juuri lainkaan, kun taas esimerkiksi pääkaupunkiseudulla tarjonta kasvaa nopeasti. Uusi kirjastolaki tulee toteutuessaan aikaisempaa lainsäädäntöä tiukemmin velvoittamaan kaikki kunnat tarjoamaan myös digitaalisia aineistoja.

Valtion yleisille kirjastoille osoittamassa perusrahoituksessa tulisi sen vuoksi huomioida uudistuvassa kirjastolaissa määritetyt tehtävät, jotta kunnat voivat ylläpitää fyysistä ja sähköistä kokoelmaa lain vaatimalla tavalla.

Muita huomioita yleisten kirjastojen valtionrahoituksesta

Hallitus on kehysriihessään 5.4.2016 päättänyt kuntien peruspalvelujen valtionosuuteen tehtävästä 0,85 prosentin lisävähennyksestä, joka koskee myös kirjastoja. Lisäksi yleisten kirjastojen perustamiskustannuksiin ja kirjastoautojen hankintaan aikaisemmin osoitettu korvamerkitty valtionrahoitus on purettu vuoden 2014 valtionosuusuudistuksen myötä.

SUOMEN KIRJASTOSEURA
FINLANDS BIBLIOTEKSFÖRENING
FINNISH LIBRARY ASSOCIATION

Valtionosuuslain uudistus siirsi kirjastojen perustamiskustannuksiin myönnettävät valtionavustukset kuntien peruspalvelujen valtionosuuksiin. Nyt kirjastojen perustamishankkeiden rahoitus uhkaa hukkua kunnan muiden peruspalvelujen tarpeisiin.

Suomen yleisten kirjastojen verkko on supistunut 2000-luvulla kovaa vauhtia. Kirjastojen määrä on vähentynyt yli 18 prosenttia. Vuonna 2000 kirjastoja oli 936, vuonna 2015 lukumäärä oli 765. Myös kirjastoautojen määrä on vähentynyt: vuonna 2000 ajossa 201 autoa, nyt enää 140.

Kehityksen taustalla ovat osittain kuntaliitokset mutta myös yleisille kirjastoille suunnatun valtionrahoituksen laskeminen vuosi vuodelta heikentää kuntien kykyä järjestää kirjastopalveluja sekä vähentää halukkuutta investoida kirjastoon. Kehitystä seuratessa voidaan kysyä, onko nykyisellä rahoituksella mahdollista tukea kuntien kykyä tuottaa tasa-arvoista kirjastopalvelua ympäri Suomen.

Suomen kirjastoseura ry:n puolesta 17.10.2016

Rauha Maarno
toiminnanjohtaja
Suomen kirjastoseura ry
puh. +358 44 7481801
rauha.maarno@fla.fi